

MUNKEBO KOMMUNES HISTORIE

Munkebo i 1840

Historien om Munkebo Kommune begynder i 1842. Så en lille virtuel rejse kan måske fremmane et billede af, hvordan der så ud dengang.

Bebyggelsen i det lille sogn udgjordes af et par snese gårde og et væld af husmandssteder og småhuse, flere steder sammenbyggede, og strakte sig fra Dræby Fed og Syvstjernen til Munkebo Mark nord og øst for sidstnævnte by.

Midt mellem de to landsbyer, ret isoleret ved den grusbelagte og hullede Kerteminde-Odense landevej, lå den nybyggede fællesskole fra 1830, som børn på små og større ben måtte vandre til. Det nye, lave pyramidetag på kirken havde folk nok på dette tidspunkt vænnet sig til, og lyden af den lige så nye klokke har formodentlig været en ringe trøst for sognets fattige, som hvert kvartal modtog offentlig hjælp her. For der var uforholdsmæssigt mange fattige i sognet, folk uden jord og eget hus som måtte bo til leje og leve af tilfældigt sæsonarbejde eller fiskeri. Overalt lugtede der af dyr, mennesker og røg fra mange skorstene. På kroen fra 1826 kunne kun rejsende få hvile, mad og drikke – det sidste overholdtes dog ikke – og forretninger fandtes selvfølgelig slet ikke.

Ifølge folketællingen i 1840 boede der i hele sognet 881 personer. 62 af disse havde nået at leve over 60 år, og kun 13 var 70 år eller over. Sognets to allerældste, Sidsel Hansdatter, Dræby Fed, 82, og aftægtsgårdmand Rasmus Hansen, Dræby, 92 år, døde dog begge i løbet af 1840.

Det kræver ikke megen fantasi at forestille sig, hvor højt datidens beboere ville spærre øjnene op, hvis de kunne opleve sognet i dag. Kun dele af vejføringen, kirken og ganske få tilbageværende bygninger ville de kunne genkende, når de i deres træsko måtte springe for livet for de selvkørende vognes afsindige fart. Selv præstegården var væk – den brændte nemlig sammen med den nærliggende Møkjærgård samt en stor del af husene på kirkepladsen og Fjordvej ved den store brand i oktober 1842.

Perioden 1841- 1867

Det var i dette Munkebo, at sognet nu skulle administrere sine egne anliggender. Men for at finde baggrunden for det lokale selvstyre, må man tilbage til tiden omkring 1800, hvor de lokale samfundsopgaver på landet var underlagt statens embedsmænd, amtmænd, provster, præster og herredsfogeder og deres undergivne, sognefogederne, som i 1793 også fik tilsyn med vejene i deres distrikter.

Bondestandens frigørelse fra slutningen af 1700-tallet indvarslede en ny tid for landets bondebefolkning. De tidligere fæstebønder skulle nu til at være både selvejere og selvstændige, en overgang som ikke var let, og ”bondementaliteten”, mistænksomheden mod de store, ændrede sig kun langsomt. Men det enevældige system, som var ved at komme under pres, så en klar interesse i en vis politisk decentralisering.

I 1806 kom en foreløbig lov om almueskoler på øerne, en forløber for den store lov af 1814. Til at styre disse udpegede de lokale myndigheder et par af de ”hæderligste bønder”, som i en skolekommission ledet af sognepræsten og ”skolepatronen”, den lokale godsejer, skulle føre tilsyn med skolen. Den egentlige indledning til det kommunale selvstyre var dog sket med loven om fattigvæsenet af 1803. Administrationen af fattigforsorgen skulle lokalt ske i en kommission med præsten som den centrale figur, men også med 3-4 af de bedste sognemænd.

Næste skridt var at etablere lokalt selvstyre, både i købstæder og på landet. Det kom i 1841 med ”Anordningen om landkommunevæsenet”. Det var naturligt at kommuneind-

delingen på landet blev fastlagt på grundlag af sogneinddelingen, for kirken var dengang det samlede midtpunkt for befolkningen, og præsten en central person for administration og undervisning.

Ledelsen i sognekommunerne lagdes i hænderne på et sogneforstanderskab. Betegnelsen siger jo en del om datidens skarpe klasseskel. Landbefolkningen var "almue" og kunne endnu ikke tage vare på sig selv. Så sognepræsten og den/de af sognets godsejere der havde mindst 32 tdr. hartkorn i sognet, var fødte medlemmer. Her i sognet var det pastor Hans Seest Holm og Johannes Schmidt, Østergård. De øvrige sogneforstandere, 4-6 mænd, valgt af de få beboere der havde valget, skulle udgøre det folkelige indslag. Sogneforstanderskabernes administrative opgaver var, ud over fattig- og skolevæsen med amtet som kontrollant, tilsyn med og anlæg af sognets biveje.

Antallet af medlemmer lå ikke fast. Loven sagde 4-9, men der kunne dispenseres. Valgbarhed og valget havde ejendomsbesiddere med mindst 1 td. hartkorn eller bygningsbesiddelse til en værdi af 1000 rigsbankdaler. Og hermed fik kun en lille del af sognets beboere, stort set svarende til gårdejerne, mulighed for at blive valgt. Antallet af vælgere – kvindelig valget lå jo langt ude i fremtiden – var derfor lille. Det anslås at have været mellem 5 og 10% af befolkningen. I Munkebo Kommune svarende til 50-75 personer.

Oprindeligt havde regeringen ønsket at herredsfogeden skulle være født formand, men det blev ændret, så formanden frit kunne vælges af forsamlingens medlemmer, som også traf beslutninger ved flertalsafgørelser. Herredsfogeden havde dog ret til fremmøde med fuld stemmeret, men benyttede den sjældent.

Danmark havde i 1849 fået en demokratisk forfatning og rigsdag, så forholdene ændredes med valgloven i 1855, der var lidt mere demokratisk. Alle folketingsvælgere, det vil efter 1849 sige mænd over 30 år med egen husstand, fik valget, men skulle dog have boet i kommunen et år og betalt skat. Men disse vælgere valgte kun 3 medlemmer af sognerådet, den såkaldte "mindre halvdel". De øvrige 4, "den bedre halvdel", valgtes af den højstbeskattede femtedel af de almindelige vælgere. Antallet af sogneforstandere var altså nu fastsat til 7, og da valgperioden var 6 år, svarede det til, at der ved valgene hvert 3. år var nyvalg af enten 3 eller 4 medlemmer. Valgene var mundtlige og åbne. De blev forkyndt ved kirkestævnet – efter gudstjenesten – men hvor de her i byen er afholdt, vides ikke præcist.

Den "almindelige" vælgerskare var nu blevet udvidet til ca. 15 %, svarende til folketingsniveau, men de privilegerede 3-4 % med dobbelt stemmeret kunne – da stemmeprocenten og den politiske interesse også var højere her - sagtens sikre sig magten i rådet.

Perioden 1867-1908

I 1867 vedtoges en ny landkommunelov, hvorved grundlovens ord om kommunalt selvstyre blev opfyldt. I årene før havde liberale kræfter på Rigsdagen forsøgt at mildne det udemokratiske valgsystem til de lokale råd, men på det tidspunkt havde Højre med godsejer Estrup i spidsen fået et solidt greb om magten.

Sogneforstanderskaberne blev med loven af 1867 til sogneråd. Man kunne stadig, i modsætning til i købstæderne, hvor borgmesteren stadig var kongeudnævnt, selv vælge formanden. Det fortæller jo lidt om den status, landdistrikterne havde. Her var det mindre farligt at liberalisere. Endvidere bortfaldt sognepræstens udøvende myndighed i fattig- og skolesager og herredsfogedens ret til at deltage i møderne. Til gengæld skulle nu en skolekommission med præsten som født formand føre tilsyn med skolerne og lærerne.

En administrativ forenkling var at de enkelte "cigarkasser" blev slået sammen til én kommunal kasse. Men amtsrådets tilsyn med denne skærpedes betydeligt. Ansvar og pligter blev tydeliggjort for sognerådsmedlemmerne. Så resultatet var mindre råderum og mere kontrol end før 1867. Hvis en kommune for eksempel ville hæve skatten med mere end 50 % over gennemsnittet af de sidste 3 års ligning - og det var altså muligt! - skulle det godkendes.

Kun jordejere skulle bidrage til kommunen i form af hartkornsskatter. Men derudover skulle sognefolkene også levere arbejdskraft ved nyanlæg og vedligeholdelser, specielt af veje. Hertil kom de naturalieydelser, som producenterne skulle yde til sognets fattige.

Med andelsbevægelsen fra 1880'erne tog den store omlægning af landbruget fart, og de næste 50 år er i Danmarkshistorien gårdmændenes storhedstid. Det fremgår tydeligt af rådsmedlemslisterne, at de i denne periode stadig sad solidt på magten i sognerådene og reelt havde monopol på formandsposten, så man kan godt tale om et klassestyre. Først i 1890erne begyndte dette så småt at ændre sig.

Dønningerne fra andelsbevægelsen kan ikke spores i Munkebo sogneråds protokoller. Det er først og fremmest de små ting, der fylder: Ansøgninger om hjælp, uendelige sager om fattigforsørgelse og hvem der nu skulle betale, klager over skatteansættelse, kontrol med om man opfyldte betingelserne for at blive optaget på valglisten, tørv, brændsel og udstyr til skolerne, lærernes forhold, skoleveje osv. Men der blev ikke ruttet med de sparsomme midler!

At den politiske strid mellem Højre og Venstre fra 1870erne til 1901 også har sat sig spor i Munkebo, er sikkert og vist. Der var jo to forsamlingshuse, så det er givet at begge grupper havde deres tilhængere her i sognet. Men egentlige partidannelser i moderne forstand var i sin vorden, så sognerådsmedlemmernes politiske observans kendes ikke før lidt op i 1900-tallet.

Valgloven 1908

I årene fra 1903 diskuterede man heftigt på Christiansborg en ændring af den kommunale valglov. Der blæste nye vinde, idet Venstre fra 1901 omsider havde fået tildelt regeringsmagten. Men problemet var, at Landstinget stadig var domineret af Højre og strittede imod. Omsider nåede man i 1908 et kompromis, og resultatet blev at der indførtes næsten ens valgeregler for København, købstæderne og sognekommunerne. Hermed var den administrative udjævning mellem de forskellige kommunetyper så småt begyndt, men først fuldendt ved kommunalreformen i 1970.

Det store demokratiske skridt fremad var, at man fjernede skellet mellem de to vælgerklasser og gav kvinder og tyende valgret ved kommunevalgene med virkning fra valgene i marts 1909. Det havde de i øvrigt opnået ved menighedsrådsvalgene 5 år før. Om almindelig valgret i moderne forstand var der dog ikke tale, idet ydelsen af kommuneskat fortsat skulle være en betingelse for valgret. Og det var selvfølgelig også stadig en betingelse, at man ikke havde modtaget offentlig hjælp. Valgretsalderen blev nedsat fra 30 til 25 år. Højres pris for at gå med til dette var, at der stadig ikke blev almindelig valgret til amtsrådene.

Valgretsudvidelsen betød, at 76 % af mændene og 62 % af kvinderne over valgretsalderen på 25 år nu havde kommunal valgret. Skatterestancer og bopælspligtkravet forklarer, at procenterne ikke var højere. Først i 1961 blev de sidste rester af valgretsindskrænkning i øvrigt helt fjernet.

En vigtig nyskabelse var, at valgperioden blev ændret til 4 år, som den jo stadig er i dag, og at kommunalvalgene i stedet for i december skulle afholdes i løbet af de to første uger i marts. Antallet af sognerådsmedlemmer forblev dog uændret, nemlig 7.

Den (næsten) almindelige valgret til lokalvalgene kan ses som en prøveballon på, hvornår den også kunne indføres ved rigsdagsvalgene. Det skete som bekendt i 1915.

Det bør også nævnes, at der siden 1901 havde været hemmelige valg både til rigsdags- og lokalvalg. Før den tid havde valgene været åbne og offentlige. Så i et lokalsamfund, hvor alle kendte alle, kan man jo sagtens forestille sig, at der under de omstændigheder kan have været et vist valgtryk.

Når man studerer sognerådernes sociale sammensætning kan man se, at der skete visse ændringer i årene efter 1908. Ved de 2-3 første valg i Munkebo kan man se at gårdejerdominansen er brudt, senere stabiliseres deres position lidt igen. Selv om kvinderne fik valgret, var tiden endnu ikke moden til at vælge den første kvinde ind blandt "sognets bedste mænd". I Munkebo skete det først i 1946, måske fordi kvindernes valgdeltagelse

de første årtier var lavere end mændenes, men mere sandsynligt fordi forestillingen om politik som mandens domæne ikke så let lod sig udrydde.

Perioden 1909-1970

Fra 1909, hvor det nye kommunale valgsystem trådte i kraft, til 1950erne udviklede Munkebo og Dræby sig som de fleste andre landsbyer. Befolkningstallet steg en smule, og den almindelige, men langsomme velstandsstigning, og flere sociale reformer betød at tidligere tiders proletariat af fattige og forsørgelsesberettigede personer dalede kraftigt.

Før 1909 havde de såkaldte "fer" (folkehold, fattige, fjollede, fruentimmere) ikke haft stemmeret. To af dem, tyende og kvinder, havde nu opnået denne ret og skulle nu bruge deres nye indflydelse via stemmesedlen. Men gårdmændene prægede alligevel stadig både de skiftende kommunalbestyrelser og øvrige foreningsbestyrelser. Landbruget var dog gradvist på retur som hovederhverv, og det gav efterhånden plads til flere i sekundære erhverv, hvilket også tydeligt kan ses i kommunalbestyrelsernes sammensætning, hvor nu også socialdemokrater og radikale fik sæde. Bortset fra en tidligere periode, 1892-1901, hvor førstelæreren Christoffer Wiibroe var formand, var det gårdmænd, der siden 1841 sad på denne post. Faktisk helt til 1962, bortset fra et års tid i 1943 hvor socialdemokraten, fiskerifoged Peder Johansen, Vigerø, var formand.

Sognerådsprotokollerne i denne periode afspejler, at antallet af love og bestemmelser som medlemmerne skulle administrere, blev flere og mere komplicerede. Specielt da velfærdsstatens skoleplaner og mange nye regler på det sociale område skulle føres ud i livet på lokalt plan. Men fortsat styredes kommunen af folk, der for langt de flestes vedkommende kun havde de obligatoriske 7 års skolegang. Professionel assistance blev der dog i Munkebo først tale om i 1942, hvor man ansatte en kommunekasserer, Thorkild Ry.

Den anden store omvæltning i Munkebos historie kom i sidste halvdel af 1950erne, hvor anlægget af værftet på Lindø vendte op og ned på alt i det gamle landsbysamfund og stillede Munkebos ret uprofessionelle sogneråd over for nogle uhyre udfordringer. Befolkningstallet steg eksplosivt, og der skulle bygges ny skole og anlægges nye veje og boligkvarterer. Det faldt i gårdejer og sognerådsformand Herluf Nielsens lod at tackle disse problemer. Han var oppe mod endda meget stærke kræfter, men prøvede på bedste vis at forsvare landsbysamfundets interesser.

Den nye store arbejdsplads og deraf følgende nye befolkningsstruktur afspejledes også i det sogneråd, der blev valgt i 1962, og som nu var blevet udvidet til 11 personer.

Disse store ændringer fandt sted samtidig med, at det på landsplan trak op til en ændring af landets lokaladministrative struktur. For de gamle sognekommuner havde fra 1950erne været under kraftigt pres. Afvandringen fra landbruget tømte sognene for indbyggere, og det nye industrisamfunds krav om mere uddannelse og specialisering kunne sognekommunernes landsbyskoler ikke honorere. Hertil kom, at købstadskommunerne ikke længere kunne leve med skatteyderflugten til de langt billigere sognekommuner lige uden for døren, gjort nemmere af det stigende antal privatbiler.

Efter 10 års udvalgsarbejde blev kommunalreformen vedtaget i 1968 med virkning fra 1970. Den ophævede det gamle skel mellem købstads- og sognekommuner, som nu stilledes ens under navnet primærkommuner. Sognerådene blev til byråd, formanden til borgmester, og sådan har det været lige til nu.

Perioden 1970-2007

En af ideerne bag reformen i 1970, hvor Munkebo som en af landets meget få sognekommuner forblev "selvstændig", var øget decentralisering af offentlige opgaver. De nye og større primærkommuner skulle muliggøre dette, for eksempel på det allervigtigste område, folkeskolerne.

Denne tendens forstærkedes måske af et andet forhold. I de små samfund, hvor alle kendte alle, var der – på godt og ondt – en høj grad af social kontrol. Alle kendte lidt til naboens situation og behov, så man var forsigtig med at stille krav til den offentlige

kasse. Velfærdsstatens fortsatte vækst med flere sociale rettigheder og krav til den offentlige sektor faldt sammen med den opløsning af de gamle lokale fællesskaber, som befolkningsvandringerne medførte. Man var nu anonym, når man "krævede sin ret". Så på trods af et bedre skattegrundlag, øgedes presset på de offentlige kasser.

Munkebo var måske i ovenstående henseender lidt atypisk. På trods af den store strøm af tilflyttere og en vis mistænksomhed fra den "gamle" befolkning, var afstanden til rådhuset og politikerne, som alle udgik fra lokalsamfundet, ikke blevet væsentligt større. Selv om man også fik en del "udgiftstunge" tilflyttere, og der var rigtig mange skolesøgende børn i 1970'erne og 1980'erne, var kommunens befolkning stadig relativt ung med få ældre, og beskatningsgrundlaget på grund af de pæne lønninger på værftet derfor ganske pænt. I 1990'erne ændrede dette sig noget. Et stigende antal ældre nødvendiggjorde opførelsen af et plejecenter, og behovet for at tiltrække unge børnefamilier, bl.a. ved udstykning af flere parcelhusgrunde, blev mere påtrængende.

Men i slutningen af 1990'erne begyndte debatten om en ny kommunalreform, kun 25 år efter den sidste. Den rivende teknologiske og økonomiske udvikling siden 1970 betød efter manges mening, at der var sket mere i samfundet i disse 25 år end i de foregående 100 år. Øget velstand og transportforbedringer betød, at tilknytningen til hjemkommunen mindskedes. Kommunerne var igen blevet for små til at løfte de mange nye opgaver. Så argumenterne var på mange måder de samme som før 1970. Men et nyt aspekt var kommet til: EUs stigende indflydelse betød, at Danmark måske var overadministreret med hele 4 besluttende lag, så en rationalisering og omfordeling af opgaverne var nødvendig.

VK regeringen gennemførte så efter et relativt kort forarbejde reformen med virkning fra 2007.

Som før 1970 var der også lagt op til reformen ved, at nogle få kommuner sluttede sig sammen eller indledte et formaliseret samarbejde på en række områder. Munkebo indledte, tvunget af udviklingen, i 1990'erne et sådant samarbejde med Kerteminde, Lange-skov og Ullerslev kommuner, og havde således frivilligt forberedt sig godt på en kommende reform, selv om det betød opgivelsen af dens hidtil enestående status. Det var det såkaldte MULK-samarbejde, men da det kom til stykket, foretrak Ullerslev at indgå i den nye Nyborg Kommune. Den nye Kerteminde Kommune blev derfor relativt lille.

Kommunens størrelse

Munkebo Kommunes areal har altid været forholdsvis lille. Og selv de 6 inddæmninger af Odense Fjord ved Dræby i årene fra 1818 til 1874, som øgede arealet fra 13 til 16 km², forrykkede ikke dette billede. En lidt større tilvækst var sket, såfremt Krigsministeriet i 1876 ikke havde stoppet de fremskredne planer om en inddæmning af Kertinge Nor.

I 1960'erne kunne Munkebo jo have delt skæbne med næsten alle landets sognekommuner, som nu skulle sammenlægges til større enheder eller indgå i en købstadskommune. Men Munkebo undgik sammenlægning af flere grunde. Anlægget af Lindøværftet medførte en 5-dobling af indbyggertallet på ganske få år med deraf følgende stærkt forbedret skattegrundlag. Derved nåede man op på de ca. 5000 indbyggere, som man anså for tilstrækkeligt for en levedygtig kommune.

Men alligevel kunne det være gået anderledes. I 1962 ønskede Munkebo en bid af Drigstrup Kommune, som ellers var på vej til Kerteminde, men efter en afstemning i 1963 foretrak Drigstrupfolkene dog Kerteminde. Og et ønske fra de venstreorienterede partier i Kerteminde om, at også Munkebo skulle indgå i den nye store Kerteminde Kommune i 1966 strandede på frygten for, at det borgerlige flertal der så ville komme i fare.

Opgaver, indtægter og udgifter

I Munkebo er alle protokoller for både sogneforstanderskabet og sognerådet bevaret helt fra 1842. De blev fra 1897 opbevaret i et nyindkøbt skab i sognelokalet. Og de er en enestående kilde til at følge de store og små lokale sager, som kom på rådernes dagsorden. Og opgaverne for lokalstyret var oprindeligt forholdsvis enkle: Med amtet som kon-

trolinstans skulle det sørge for de fattige og skolevæsenet samt føre tilsyn med sognets veje, områder som den dag i dag hører til kommunernes kerneydelser.

Midlerne hertil var, som i dag, beskatning. Men indkomstskat blev først indført i 1903, så før den tid var det kun fast ejendoms- og formuebesiddere, der måtte punge ud til skolen og de fattige. Herudover skulle nogle skatteydere også aflevere naturalier til fattigforsørgelsen og træde til med heste, vogne og arbejdskraft ved kommunens anlægs- og reparationsopgaver.

Når man studerer de ældre protokoller, er det først og fremmest de små og dagligdags administrative problemer, der fylder: Ansøgninger om hjælp, uendelige sager om fattigforsørgelse og hvilket sogn der havde pligt til at betale, klager over skatteansættelse, sager om man opfyldte betingelserne for at blive optaget på valglisten, tørv, brændsel og udstyr til skolerne, lærernes forhold, ændring af skoledistrikter, vedligeholdelse af skoleveje osv. Men der blev, som tidligere nævnt, ikke ødslet med midlerne.

I løbet af 1900-tallet afspejler protokollerne, at antallet af love og bestemmelser som sognerådet skulle administrere, blev flere og mere komplicerede. Specielt da den gryende velfærdsstats mange nye og forbedrede regler på det sociale område efter 1933 skulle føres ud i livet på lokalt plan. Og med velfærdsstatens etablering fra 1960erne og fremefter, øgedes presset på de offentlige kasser hver gang Folketinget vedtog nye love, som kommunerne skulle administrere, specielt efter kommunalreformens decentralisering og omflytning af det offentliges mange gamle og nye opgaver.

Styring - hvorfra og hvordan?

Både sogneforstanderskaberne og sognerådene holdt møder 6-9 gange om året. Hvordan disse er foregået, kan man kun gisne om. Formanden har givetvis haft det store ord, da han var den som modtog og bearbejdede de indkomne sager, både fra myndigheder og borgerne. At-nsfæren har sikkert været særdeles uformel omkring det slidte bord. Så sent som i 1950 hedder det i referatet "mødet hævet på grund af ølmangel og skolelæreren ønskede at komme hjem".

Ved siden af de mere trivielle sager kan af større udfordringer gennem årene nævnes inddæmnings-sagerne, anlægget af Kertemindebanen, skolebyggeri og de problemer som de to verdenskrige medførte. Men det er, som nævnt, karakteristisk, at de lokale politikeres allerstørste udfordring kom i det gamle sogneråds allersidste år.

Men allerede fra 1930erne havde det dog stået klart, at man i takt med flere og mere komplicerede sager måtte have administrativ hjælp. Så i 1942 ansattes sognets første embedsmand, kommunekasserer, Thorkild Ry, som fik både bolig og kontor i den just indkøbte kommunalbygning, datidens "rådhus", Fjordvej 183. Hans løn fastsattes til 3.500 kr. På denne adresse indrettedes også et sognerådslokale og også sognebiblioteket fra 1937 flyttedes hertil fra dets hidtidige placering i fattiggården, nu kaldt alderdomshjemmet.

Ry tog sin afsked i 1962, samme år som antallet af kommunalt ansatte var steget til 8. Og på det tidspunkt var kommunalbygningen i den vestlige ende af Fjordvej blevet for lille og i 1958 erstattet af den tidligere forskole på Fjordvej 4. I 1970 medførte kommunalreformens krav til lokalstyret så, at det blev nødvendigt med et rigtigt rådhus, som indviedes i 1973. Til sammenligning svarer antallet af offentligt ansatte i 2006 til ca. 400 fuldtidsstillinger.

Kommunikationen mellem formanden og rådets medlemmer fungerede fra 1800-tallet pr. bud, oftest en lokal husmand. Først i 1932 fik man egen telefon i lokalet og formanden en skrivemaskine. Den kostede den nette sum af 250 kr., mere end en månedsløn for langt de fleste. Rådsmedlemmerne var oprindeligt ulønnede, men på et tidspunkt blev formandsposten lønnet. I 1927 med 1.000 kr. årligt. Til sammenligning var vejmandens årsløn omkring 2.500 kr.

Oprindeligt var det rådsmedlemmernes ansvar at få skatterne ind, hvis folk ikke selv afleverede dem. Det lyder drastisk, dog skal man huske at langt fra alle skulle betale, og at den sociale kontrol i det meget tætte samfund var høj. Men i begyndelsen af 1900-

tallet blev hvervet som skatteopkræver udbudt i sognet, og i 1955 blev mælkehandler Svend Holmsgaard sognets første pantefoged.

Omkring valgene var der altid livlig aktivitet. Det var sognerådet, som kontrollerede, hvem der havde valgret. Det medførte ifølge protokollerne ofte problemer, specielt før 1908, hvor man skulle afgøre, hvorvidt bestemte personer var tyende, som derfor kunne nægtes optaget på valglisten. Og det kunne der i høj grad gå politik i. Valgene afholdtes i øvrigt ved sognerådslokalet i skolen, den senere fattiggård, i hvert fald i 1800-tallet. Det er uvist, fra hvornår de afholdtes i forsamlingshuset, men fra 1966 flyttedes valg-handlingerne til Troelskærskolen, hvor de er foregået lige siden.